

Latvijas Skautu un gaidu centrālās organizācijas

MĀKSLĪGĀ INTELEKTA LIETOŠANAS POLITIKA

(Apstiprināts 28.08.2026. ar valdes lēmumu Nr. 2026/25)

Mākslīgais intelekts (MI) ir digitālās tehnoloģijas, kas spēj veikt uzdevumus, kuros parasti nepieciešama cilvēka līdzdalība. Šajā dokumentā ar MI tiks saprastas ģeneratīvās MI sistēmas, piemēram, ChatGPT, Claude, Midjourney un citas. LSGCO apzinās, ka mūsdienu tehnoloģijas ir jāapgūst un jāintegrē arī mūsu organizācijā, atbalsta atbildīgu un mērķtiecīgu MI lietošanu, kas neaizstāj cilvēka līdzdalību un atbildību. Tāpēc ir izstrādāts šis dokuments, kurā ietvertas vadlīnijas šāda veida sistēmu izmantošanai.

Politika ir attiecināma uz LSGCO brīvprātīgajiem, darbiniekiem un aktivitāšu dalībniekiem, veicot darbības, kas ir saistītas ar LSGCO darbību.

1. Vispārīgie noteikumi

1.1. Skautisma un gaidisma vērtības digitālajā pasaulē.

MI ir rīks, kuru lietojot jāatceras mūsu likumi un solījums, ņemot vērā digitālo un tehnoloģijas specifiku kontekstu.

1.2. Cilvēks vada procesus un pieņem lēmumus.

MI rīki tiek lietoti kā atbalsts un palīgs, nevis procesa vadītājs. Skautu un gaidu metodes pamatā ir personalizēta pieeja un pieaugušo atbalsts, kur vērtības un atziņas nāk no dzīves pieredzes. Algoritms nevar aizstāt vadītāja pieredzi un novērtēt dalībnieku vajadzības.

MI var palīdzēt sagatavot pirmo nometnes programmas, nodarbību plāna, vai citu dokumentu variantu. Bet tieši tava pieredze un izmaiņas dod šīm aktivitātēm vērtību. MI var strādāt kā ideju ģenerators, bet atbildība par grupu un saturu vienmēr paliek vadītāja rokās.

1.3. Obligāti pārbaudam rezultātus.

MI rīki var sniegt kļūdainu vai izdomātu informāciju (t.s. halucinācijas). Mūsu uzdevums ir kritiski izvērtēt un pārbaudīt visus MI ģenerētos faktus, datus un atsaucis.

Nepieļaujam gadījumus, kad nodarbība neizdodas nepārbaudīta, neatrisināma šifra dēļ, vai arī jaunieši saindējas, jo MI ģenerētā materiālā nedrošs augs norādīts kā drošs.

1.4. Apzinamies tehnoloģijas cenu

MI tehnoloģijas ir resursietilpīgas un tās ir jāizmanto apzinoties un izvērtējot to resursu patēriņu un tā ietekmi uz vidi.

Katrs MI pieprasījums patērē ievērojamu elektroenerģijas un ūdens daudzumu. Būsim atbildīgi pret vidi un ievērosim 6. skautu un gaidu likumu: izmantosim rīkus apzināti, nevis ģenerēsīm 10 dažādas ilustrācijas iekšējam e-pastam. Radīsim saturu tad, kad tas patiešām vajadzīgs un nodrošina pievienoto vērtību.

1.5. Trīs vadmotīvi jebkurā situācijā

- Cilvēks lemj un vada procesu;
- Datiem ir jābūt aizsargātiem;
- Rezultātam jābūt pārbaudītam.

Tehnoloģijas attīstās straujāk nekā dokumenti. Ja saskaries ar situāciju, kas šajā politikai nav aprakstīta, vai nav pārliecības, kā rīkoties, atceries šos punktus!

2. Datu privātums un konfidencialitāte

2.1. Sargājam personu datus

MI rīkos nedrīkst ievadīt fizisku personu datus (vārdus, uzvārdus, kontaktinformāciju, fotoattēlus u. c.), īpašu uzmanību pievēršot bērnu un jauniešu datu aizsardzībai, kā arī organizācijas konfidencialajai un nepublicētajai informācijai. Ja rīki tiek lietoti analītiskiem mērķiem, visi personas dati obligāti jāanonimizē.

Publiski pieejamie MI rīki bieži saglabā un izmanto ievadītos datus savu modeļu trenēšanai. Ievadot tur dalībnieku sarakstu, informācija var nonākt trešo pušu rokās, radot GDPR un bērnu drošības pārkāpumus.

Ikdienas piemērs: Ja vēlies, lai MI palīdz sadalīt jauniešus komandās vai apstrādāt aptauju, aizstāj vārdus ar koda apzīmējumiem ("Bērns 1", "Bērns 2") un izdzēs jebkādas atsaucē uz konkrētām dzīvesvietām vai kontaktiem.

2.2. Lēmumus par cilvēkiem pieņem cilvēki

MI neizmanto, lai pieņemtu lēmumus par personas uzņemšanu, izslēgšanu vai statusa maiņu organizācijā.

Cilvēka vietu organizācijā un viņa izaugsmi mēram ar vērtībām, attiecībām un nodomu, ko nekāds algoritms nespēj adekvāti izvērtēt. Lēmums par biedru vienmēr ir vadības un biedru atbildība.

Ikdienas piemērs: Mēs neizmantojam MI, lai "saskaitītu punktus" vai izveidotu automātisku sarakstu ar jauniešiem, kuri nākamie dos solījumu.

2.3. Pārbaudām rīka drošību pirms lietošanas

Pirms informācijas ievadīšanas MI rīkā, jāņem vērā konkrētā rīka datu apstrādes, glabāšanas, izmantošanas nosacījumi, tai skaitā, iespēja, ka ievadītie dati kļūs publiski. Organizācijas informācijas apstrādei priekšroka dodama LSGCO apstiprinātiem MI risinājumiem.

Ne visi rīki ir vienādi droši. Ja nepieciešams apstrādāt nometnes budžeta melnrakstu vai iekšējos stratēģijas dokumentus, to darām tikai ar LSGCO oficiāli nodrošināto kontu, nevis bezmaksas rīkos internetā.

3. Autorība un izcelsmes ziņošana

3.1. Norādām MI līdzdalību

MI radīti teksti un attēli ir jāatzīmē kā tādi, izņemot gadījumus, kad tos ir pilnībā pārbaudījusi un rediģējusi persona, kas atbild par saturu, vai ja spēkā esošie tiesību akti nosaka citādi. Šī prasība neattiecas uz ikdienas lietojumu, kur MI palīdzējis tikai ar gramatikas pārbaudi, tulkošanu vai stila uzlabošanu.

Mēs neuzdodam tīru datora radītu saturu par savu personīgo autordarbu. Pārbaudīts un pārstrādāts materiāls kļūst par tavu darbu, bet "zaļš" ģenerēts saturs ir jānorāda.

Ikdienas piemērs:

- *Nevajag norādīt: Tu uzrakstīji nometnes aprakstu un palūdzi MI izlabot komatus vai padarīt tekstu skanīgāku.*
- *Vajag norādīt: Tu lūdzi MI sarakstīt rakstu mājaslapai un to iesūtīji bez izmaiņām. Apakšā jāpieraksta: "Teksts tapis ar MI palīdzību".*

3.2. Atklātība nodarbībās un pasākumos

Ja MI ir izmantots nodarbības vai pasākuma satura izveidē, šis fakts nedrīkst tikt slēpts no dalībniekiem un vadītājiem. Šis punkts neuzliek par pienākumu veikt obligātu paziņošanu, bet gan aicina uz informācijas atklātību pēc pieprasījuma vai atbilstošā kontekstā.

Skautisma pamatā ir uzticēšanās. Ja jaunieši vai vecāki jautā, kā tapa spēle vai materiāls, mēs par to runājam atklāti. Tas ir arī veids, kā mācīt jauniešiem kritisko domāšanu, un likt apzināties, kur un kā MI saturs var tikt lietots.

Ikdienas piemērs: Ja vadītājs pajautā: "Cik lieliska mīkla, kā tu to izdomāji?", godīga atbilde būtu: "Ideju rāmi un šifru man palīdzēja uzģenerēt MI, bet uzdevumus pielāgoju pats."

3.3. Citu autoru darbi un autortiesības

Neizmanto MI, lai neatļauti reproducētu, pārveidotu ar autortiesībām aizsargātus darbus. Veidojot saturu ar MI rīku palīdzību, jārespektē arī autoru un citu radošo personu tiesības un profesionālā reputācija.

MI modeļi reizēm spēj radīt kopijas, kas pārkāpj mākslinieku autortiesības. Dažreiz tas tiek darīts arī mums pašiem to neapzinoties, piemēram, prasot imitēt konkrēta mākslinieka stilu, vai attēlot pazīstamu tēlu.

Ikdienas piemērs: Mēs nedodam MI uzdevumu "Izveido nometnes plakātu tādu, kāds bija Mazpulkiem" vai "Izveido vizuāli ar Mikimausu nometnē". Tā vietā varam izmantot vispārīgus aprakstus, piemēram, "Ikonas formāta vektorgrafika ar meža ainavu".

4. Rīki un organizācijas resursi

4.1. Priekšroka apstiprinātajiem risinājumiem

Biedriem ar organizācijas e-pastu ir pieejama LSGCO iekšēji lietotā MI modeļa versija. Ja organizācijas darbības nodrošināšanai nepieciešams izmantot MI rīku, priekšroka jādod šim risinājumam, jo tas neizmanto ievadītos datus modeļu trenēšanai un nodrošina augstāku datu drošību.

Izmantojot drošus rīkus, mēs pasargājam gan sevi, gan organizāciju. Ja rodas vajadzība pēc papildu digitālajiem rīkiem, vispirms sazināties ar digitālo komandu, nevis meklējam nepārbaudītus risinājumus.

Ikdienas piemērs: Kad nepieciešams apstrādāt liela apjoma aptaujas tekstus, kas skar organizāciju, izmanto organizācijas e-pasta kontu un oficiālo rīku, nevis personīgo bezmaksas kontu internetā.

4.2. Izmantojam esošos resursus un materiālus

Pirms MI izmantošanas teksta vai vizuālo materiālu ģenerēšanai noskaidrojiet, vai organizācija jau nav sagatavojusi atbilstošus materiālus. Ja materiāli eksistē, izmantojiet un pielāgojiet tos, nelietojot MI rīkus bez reālas vajadzības.

Mums ir prasme strādāt gudri un taupīgi. Izmantojot jau izstrādātās datubāzes un materiālus, mēs taupām gan savu laiku, gan dabas resursus.

Ikdienas piemērs: Pirms lūdz MI izdomāt jaunus mezglu mācīšanas uzdevumus vai ģenerēt vizuālos materiālus, ieskaties LSGCO metodiskajos materiālos, organizācijas attēlu arhīvā (atsaucoties uz attēlu autoriem, ja tie ir norādīti) un citos resursos.

5. Atbildība un ierobežojumi

5.1. Reputācijas un zīmola kvalitāte

MI ģenerēts vizuālais saturs iespēju robežās netiek izmantots organizācijas oficiālajās publikācijās, reprezentatīvajos materiālos un reklāmās. Organizācijas vadība patur tiesības lūgt izņemt no aprites MI izstrādātus vizuāļus, ja tādi tiek izmantoti.

Mūsu vizuālā identitāte balstās pieredzēs un īstumā. Mākslīgi ģenerēti attēli mazina uzticamību, īpaši jauniešu vidū, un samazina skautu un gaidu reputāciju un unikālo pievienoto vērtību – īstu piedzīvojumu.

Ikdienas piemērs: Plakātam par pasākumu izmantojam fotogrāfijas no iepriekšējā gada nometnes vai pašu biedru zīmētus elementus, nevis MI ģenerētu meža un teltu ainavu.

5.2. Atbildība finanšu un aprēķinu jomā

MI rīkus neizmantojam galīgai finanšu lēmumu pieņemšanai, finanšu atskaišu, avansa norēķinu un budžetu sagatavošanai vai grāmatvedības aprēķiniem bez atbildīgās personas tiešas pārbaudes un apstiprinājuma.

Kārtība un caurspīdīgums finansēs ir viens no labas pārvaldības pamatprincipiem. MI var palīdzēt strukturēt datus, bet gala aprēķinus un lēmumus vienmēr apstiprina cilvēks – grāmatvedis vai cita atbildīgā persona.

Ikdienas piemērs: Nometnes priekšnieks var izmantot MI, lai izveidotu sākotnējo iepirkumu saraksta struktūru, taču galīgās cenas, summas un budžeta kopsavilkumu pārreķina un pārbauda pats atbildīgais vadītājs.

5.3. Ētika un personības aizsardzība (dziļviltojumi)

MI rīkus ir stingri aizliegts izmantot, lai manipulētu ar fotogrāfijām un video, kurās ir atpazīstama konkrēta persona. Tas ietver sejas, ķermeņa, apģērba, vides un situācijas pārveidi.

Mēs cienām katra cilvēka cieņu un privātumu. Jebkāda sintētiska citu personu izskata vai rīcības pārveidošana nav pieļaujama nekādos apstākļos.

Ikdienas piemērs: Nevienā situācijā (pat ne kā jokam iekšējā čatā vai starp draugiem) nedrīkst apstrādāt vadītāja vai dalībnieka fotogrāfiju ar MI, liekot viņam izskatīties citādi vai atrodies citā vidē.

5.4. Individuālā atbildība par rezultātu

MI lietotājs pats uzņemas pilnu atbildību par MI izmantošanas sekām, radītā satura pareizību, fakti precizitāti un kvalitāti.

MI ir tikai rīks, un tas nevar uzņemties atbildību. Pilna atbildība par izplatīto informāciju, nodarbību drošību un materiālu saturu vienmēr paliek lietotājam.

Ikdienas piemērs: Ja nodarbībā tiek izmantota MI sagatavota meža spēles karte un tajā izrādās kļūdainas norādes, par kļūdu ir atbildīgs vadītājs, kurš materiālu nepārbaudīja, nevis izmantotais MI rīks.

5. Izglītība un kompetence

5.1. Mācāmies un attīstām digitālās prasmes

LSGCO veicina brīvprātīgo un darbinieku izpratni par MI spējām, ierobežojumiem un ētisku lietošanu. Organizācija veicina pieredzes apmaiņu, lai pilnveidotu biedru digitālo prātību.

MI nav aizliegta, bet ir rīks, ar ko jābūt apieties. Tāpat kā mācāmies droši rīkoties ar nazi, mums ir jāapgūst droša un jēgpilna rīkošanās ar digitālajiem rīkiem.

Ikdienas piemērs: Ja esi atradis lielisku veidu, kā MI palīdzēja izstrādāt spēles ietvaru nodarbībai, dalies ar šo pieprasījumu (promptu) ar citiem vienības vadītājiem, pārrunājot gan ieguvumus, gan lietas, ko nācās labot.

5.2 Veicinām kritisko domāšanu un ģenerēta satura atpazīšanu

Strādājot ar bērniem un jauniešiem, vadītāji izmanto situācijas, kurās parādās MI saturs, lai pārrunātu atbildīgu tehnoloģiju lietošanu, dezinformāciju un datu drošību.

Mēs gatavojam jauniešus dzīvei. Mūsu pienākums ir mācīt viņiem atpazīt sintētisku saturu, apšaubīt nepārbaudītu informāciju un saprast, ka digitālie rīki neaizstāj reālo pasauli un paša prātu, kā arī norādīt uz potenciālajiem riskiem, nevis tikai ieguvumiem.

Ikdienas piemērs: Nodarbības laikā vadītājs var iedot jauniešiem divus tekstus par meža dzīvniekiem. Vienu no enciklopēdijas, otru MI ģenerētu, un aicina atrast atšķirības un pretrunas.